

UDK 002(497.5)''1678'
02(083.8)''1678''

Izvorni znanstveni članak

Primljen: 23. 1. 2008.

Prihvaćen za tisak: 19. 9. 2008.

ALEKSANDAR STIPČEVIĆ
Sveučilišni profesor u m.
Marulićev trg 12, HR – 10000 Zagreb
astip@net.hr

HRVATSKE KNJIGE U INVENTARU MLETAČKOG TISKARA I KNJIŽARA F. BROGIOLLIJA IZ 1678. GOD.

Kada je 1678. god. umro mletački tiskar i knjižar Francesco Brogiolli, bilježnik je sastavio inventar cjelokupne njegove imovine, pa je, uz ostalo, popisao i sve knjige koje je našao u njegovoj knjižari i u njegovoj kući. Za povijest hrvatske knjige važni su podaci u tom inventaru o knjigama hrvatskih autora na hrvatskom, talijanskom i latinskom jeziku, od kojih je manji dio tiskao sâm Brogiolli, a najveći dio potječe iz ostavštine tiskarsko-knjižarske obitelji Ginammi. Inventar sadrži podatke o knjigama koje je Brogiolli prodavao i o cijenama po kojima ih je prodavao. Posebno je taj inventar važan za proučavanje sudbine hrvatskih knjiga na mletačkom knjižarskom tržištu, a i za identifikaciju nekih knjiga koje se danas ne nalaze ni u jednoj knjižnici.

KLJUČNE RIJEČI: *Francesco Brogiolli, Ginammi, Venecija, knjižarstvo*

Talijanska povjesničarka Maria Napoli u svojoj monografiji o mletačkoj tiskarsko-nakladničkoj obitelji Ginammi¹ upozorila je na inventar tiskara i knjižara Francesca Brogiollija iz 1678. god. i posebno je istakla važnost tog inventara za proučavanje hrvatske knjige. Sâma gospođa Napoli nije se upustila u detaljniju analizu Brogiollijeva inventara, no kada smo ga potražili u Državnom arhivu u Mlecima (Archivio di Stato di Venezia) brzo smo došli do zaključka da je taj inventar mnogo zanimljiviji nego što je to gospođa Napoli slutila².

No, prije analize samog inventara moramo se osvrnuti na tiskarsko-nakladničku obitelj Ginammi, jer je njezin rad usko povezan sa Brogiollijem i inventarom njegove ostavštine.

¹ Maria C. Napoli, *L'impresa del libro nell'Italia del Seicento. La bottega di Marco Ginammi*, Napoli: Guida editori, 1990.

² Brogiollijev inventar se čuva na signaturi *Giudici di Petizione, Inventari, b. 381/46, nr. 85.*

Po raspoloživim podacima obitelj Ginammi hrvatskoga je podrijetla.³ Prvi član obitelji Ginammi bio je Giovanni Alberti, koji je 1600. god. otkupio tiskaru Kotoranina Jerolima Zagurovića. Već je Giovanni Alberti počeo tiskati knjige hrvatskih autora napisane hrvatskim jezikom, pa je tako 1613. član te obitelji Bartolomeo Alberti tiskao knjigu *Pisctole i Evangelya priko suega Godiscta novo istomacena* Ivana Bandulavića, i to za nakladnika Antonija Turinija, na kojoj se potpisao hrvatskim oblikom svog prezimena Albertovich, što bez sumnje govori o njegovu hrvatskom podrijetlu. Kada je pak tvrtku preuzeo Marco Ginammi, tvrtka je postala jedna od najznačajnijih u Veneciji. Mnogi hrvatski autori slali su svoje rukopise toj tiskari vjerujući, svakako s pravom, da će se u njoj manje griješiti prigodom slaganja teksta negoli u drugim onodobnim mletačkim tiskarama, i to upravo zato što su Ginammijevi poznavali hrvatski jezik.⁴

Važno je ovdje spomenuti, da je Marco Ginammi tiskao 1633. god. prvi prodajni popis hrvatskih knjiga u Veneciji, i to na kraju knjige *Zarčalo od isповiesti* isusovca Aleksandra Komulovića. Tu su popisana 32 naslova, a na samom početku popisa stoji bilješka: "Libri illirici stampati da Marco Ginammi alla libreria della Speranza".⁵

Smrcu Marca Ginammija (oko 1653.) tvrtku je naslijedio njegov sin Bartolomeo, koji se pokazao nedoraslim poslu što ga je naslijedio od oca kada je trebalo obavljati tiskarske, nakladničke i knjižarske poslove. Ponavljao je neka izdanja što ih je ranije tiskao njegov svestrani i poduzetni otac, ali nije imao ni njegovo znanje, niti poduzetnički duh, pa je tvrtka gubila na važnosti i oko 1668. god. tiskara i sve što je ostalo od tvrtke Ginammijevih prelazi u vlasništvo tiskara Francesca Brogiollija. Uz ostalo, preuzeo je Brogiolli i sve nerasprodane knjige, uključujući i one na hrvatskom jeziku što ih je tiskala tvrtka Ginammi, ali i nekih drugih mletačkih tiskara.

³ Uvjeren u hrvatsko podrijetlo obitelji Ginammi je Vlado Horvat, koji je najpoznatijeg člana te obitelji, Marca Ginammija, uvrstio u *Hrvatski biografski leksikon*, knj. 4. Zagreb, 1998, str. 682-683. Zanimljivo je da se u jednoj knjizi iz 1658. god. spominje "Marco Ginami illirico, stampatore di Venezia". Vidi M. Napoli, o. c., str. 36.

⁴ Koliko je Marcu Ginammiju bilo stalo do korektnog tiskanja knjiga na hrvatskom jeziku govori podatak da je svog sina Bartolomea poslao u Bosnu da kod tamošnjih fratara nauči hrvatski i turski jezik. Bartolomeo je u Bosni boravio od 1634. do 1637. god. Vidi M. Napoli, o. c., str. 35-36.

⁵ Ovaj je popis sedamdeset godina stariji od onoga što ga je tiskao Bartolo Occhi u knjizi *Suze sina razmetnoga* Ivana Gundulića 1703. god., koji je Vjekoslav Klaić u svojoj knjizi *Knjižarstvo u Hrvata* (Zagreb, 1922, str. 7) naveo kao najstariji prodajni popis hrvatskih knjiga tiskanih u Veneciji. Ginammijev popis je iz 1633. god., a prvi ga je objelodanio i komentirao Vjekoslav Štefanić, "Mletački popisi hrvatskih knjiga", *Obzor*, 74 (1933), br. 54, str. 2-3, a potom ga donosi i Nikola Žic, "Hrvatske knjižice Aleksandra Komulovića", *Vrela i primosi*, 5 (1935), str. 174-175. Nikola Žic se posebno osvrnuo na Divkovićeve knjige iz tog popisa, u radu "Mletački popis Divkovićevih knjiga", *Napredak*, 8 (1933), br. 19, str. 121-123. Ovdje ćemo upozoriti na tvrdnju Dušana Berića da mu je "prof. Petar Kolendić skrenuo pažnju da je po njegovom najdubljem uvjerenju taj spisak Ginammi naknadno, možda tek iza 1655. godine, dodao svome izdanju Komulovićeve knjižice iz 1633. godine". Vidi Dušan Berić, "Književno-izdavačka djelatnost fra Ivana Zadrana u XVII vijeku", *Zbornik radova Srpske akademije nauka*, knj. XVII, Institut za proučavanje književnosti, 2 (1952), str. 25. Protiv tog uvjerenja govori činjenica da se u tom popisu ne nalaze djela koja je Ginammi tiskao nakon 1633. god. Kao primjer navodimo slučaj *Robinje* H. Lucića koju je Ginammi tiskao 1638, a ipak ju nije uvrstio među knjige koje nudi na prodaju, premda je od tog izdanja Marco Ginammi, a potom i njegov sin Bartolomeo, imali mnogo nerasprodanih primjeraka. Čak ih je i Brogiolli imao na prodaju 1678. god. još uvijek 314 primjeraka, pa je nejasno zašto Ginammi ne bi nudio 1633. na prodaju tu knjigu.

Brogiolli za povijest hrvatske knjige nije toliko važan kao tiskar hrvatskih knjiga, već po tome što je u svojoj knjižari prodavao veliki broj knjiga hrvatskih autora. Kada je 1678. god. umro, sačinio je bilježnik inventar njegove cjelokupne ostavštine o kojem će ovdje biti riječi.

Moramo ovdje napomenuti, da je taj inventar po mnogo čemu zanimljiv, uz ostalo i zato što je jedini u vremenskom rasponu od Ginammijeva popisa iz 1633. god. i kasnijih popisa koje je tiskao mletački tiskar Bartolo Occhi. Occhi je tiskao mnogo knjiga hrvatskih autora, a na nekima od njih je, obično na kraju, tiskao od 1700. do 1727. (u knjizi L. Šitovića *Pisma od pakla*) čak 13 prodajnih popisa. Četrnaesti je popis tiskao 1737. god. (u knjižici *Vocabulario nuovo - Zuaniik novii*), a netko od njegovih nasljednika tiskao je i petnaesti 1804. god.

Bilježnik nije znao hrvatski jezik, a nije se ni trudio da bude precizan u opisu naslova knjiga koje je zatekao u Brogiollijevoj knjižari i u njegovoj kući. Ustvari, bilježnik nije ni trebao biti pretjerano točan, jer njegova je zadaća bila popisati Brogiollijevu ostavštinu i naznačiti vrijednost predmeta koji su ušli u ostavinsku masu. Zato je on, koji očigledno nije bio učen, opisao zatečene knjige najsazetije, i to tako da ih Brogiollijevi nasljednici mogu identificirati i saznati koliko vrijedi ono što su naslijedili.

Mora se reći da se bilježnik našao u mucu kada je trebalo opisati knjige na hrvatskom jeziku. U nekim slučajevima nije znao razlikovati ime autora od naslova, a osim toga odlučio je naslove pojedinih knjiga prevoditi na talijanski jezik. Uz naslov rijetko navodi i ime autora, pa sve to skupa stvara poteškoće kada želimo identificirati knjige koje je zatekao u vlasništvu Brogiollija.

U opisu je najprije zapisao podatak o broju primjeraka koje je zatekao u knjižari i u kući, potom dolazi naslov knjige, format i na kraju cijenu svakog primjerka u mletačkim lirama i soldinima. Uz neke naslove stavlja i bilješku "in slavo". Bio je to uobičajen naziv za hrvatski jezik u to vrijeme u Veneciji, a ostao je u uporabi u narodu i do danas.

Brogiolli nije tiskao mnogo hrvatskih knjiga, a ni inače nije spadao u poznate mletačke tiskare. Čini se, osim toga, da nije bio ni osobito vješt kao knjižar. Ipak, sudeći po inventaru, prodavao je u svojoj knjižari knjige različitih tiskara-nakladnika, no za nas je osobito važno što je prodavao i knjige hrvatskih autora, kako one koje je sâm tiskao, tako i one drugih tiskara-nakladnika.

Pozamašni inventar ostavštine Fr. Brogiollija sadrži, osim opisa kućnih potrepština, namještaja i drugih predmeta uobičajenih u ovakvim inventarima, i opis brojnih knjiga na talijanskom jeziku. Za povijest hrvatske knjige važni su naslovi knjiga hrvatskih autora, posebno oni na hrvatskom jeziku. Važni su i podaci koje je bilježnik zapisao uz same naslove.

Listajući Brogiollijev inventar nailazimo na naslove knjiga hrvatskih autora na nekoliko mjesta, pa ćemo ih ovdje navoditi redoslijedom kojim se pojavljuju u inventaru. Prepisat ćemo podatke onako kako ih je napisao bilježnik.

Prvu hrvatsku knjigu na koju smo naišli na stranici 10 inventara:

20 Statuto di Lesina in 4° 34

Izvorni je naslov te knjige na latinskom jeziku i glasi: *Statuta communitalis Lesinae*. Knjigu je 1643. god. tiskao Marco Ginammi. Do smrti Brogiollija ostalo je nerasprodano 20 primjeraka, a cijena svakog primjerka je bila 34 lire.

Na stranicama 11r do 12r nalazimo najdulji popis hrvatskih knjiga - njih 39. Taj ćemo popis posebno opisati kasnije u ovom radu. Dalje, na stranici 14 nalazimo naslove dviju knjiga na hrvatskom jeziku:

720 Officij B.V. slavi in 24°
430 Officij Slavi in 24°

Bilježnik je, očigledno, knjige popisivao redosljedom po hrapama kako ih je zatekao u knjižari i u Brogiollijevoj kući, pa ova dva naslova nije popisao zajedno s drugim knjigama "in slavo", jer se nisu nalazili zajedno s drugim hrvatskim knjigama. Knjiga molitava pod naslovom "Oficij" tiskano je u Veneciji više i od različitih autora. Nije moguće ustanoviti koja je izdanja Brogiolli prodavao.

Na stranici 39 spominje se djelo

2 Regno degli Slavi 128

To je djelo *Il Regno de gli Slavi hoggi corrottamente detti Schiavoni* dubrovačkog benediktinca Mavra Orbinića, koje je tiskano u Pesaru 1601. god. Brogiolli je imao na prodaji 2 primjerka tog starog izdanja, koje je prodavao po vrlo visokoj cijeni od 128 lira.

Nakon što je bilježnik popisao knjige koje je zatekao u knjižari, prešao je na popisivanje knjiga koje je Brogiolli držao u svojoj kući. Na stranici 48r-48v popisao je knjige koje je već zabilježio na stranicama 11-12, pa ćemo i njih ovdje preskočiti, jer će i o njima biti kasnije riječi.

U kući je pronašao i knjigu koju je zabilježio na stranici 70v, a čiji naslov je glasio

Hist. de Dalmatia 46

To je poznato djelo *Historia di Dalmatia* na talijanskom jeziku trogirskog povjesničara Ivana Lučića, koju je 1674. tiskao Stafano Curti u Veneciji. Zanimljivo je da je Brogiolli imao na prodaju samo jedan primjerak, i to po prilično visokoj cijeni od 46 lira.

Na stranici 73v nalazimo naslov knjige

Origine dei Slavi 16

Nema sumnje da je to djelo *O podrijetlu i zgodama Slavena* hvarskog dominikanca Vinka Pribojevića. Djelo je najprije tiskano na latinskom jeziku pod naslovom *De origine successibusque Slavorum* u Veneciji 1532. god. kod tiskara Giovanni Antonio "da Sabbio". Malo je vjerojatno da je Brogiolli prodavao to izdanje. Vjerojatnije je da je imao na prodaju talijanski prijevod što ga je priredio Splićanin Bellisario Malaspalli, a koji je tiskao 1585. Aldo Manuzio mlađi pod naslovom *Della origine et successi degli Slavi*. Knjigu je Brogiolli prodavao po cijeni od 16 lira.

Na stranici 86 inventara ponovno čitamo o knjigama na hrvatskom jeziku. Tu ih je popisano samo 9 naslova, koji se skoro svi susreću i u prethodnim stranicama, pa će i o njima kasnije biti govora. Na kraju tog popisa, na str. 87, dodao je bilježnik bilješku: "Libretti slavi in tre cassette" (hrvatske knjižice u tri sanduka).

Vratimo se sada na popise knjige na stranicama 11r, 11v, 12r, 48r-48v i na stranici 86 i pokušajmo identificirati njihove autore, naslove i izdanja navedenih knjiga.

Popis na str. 11r počinje naslovom

62 Dictionario Illirico in 8° L. 57

Prije sastavljanja Brogiollijeva inventara, u Veneciji je tiskan samo jedan "ilirski" rječnik, onaj Fausta Vrančića, pod naslovom *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum. Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmaticae et Ungaricae*. Tiskan je u tiskari Nikole Morettija 1595. god. U naslovu tog rječnika ne spominje se naziv "illirico" za hrvatski jezik, pa moramo pomišljati da su radi o djelu *Blago jezika Slovincoga illi slovník sive Dictionarium Illyricum* isusovca Jakova Mikalje. Taj je rječnik tiskan u Loretu i Ankoni 1649-1651. god. S obzirom na broj stranica jednog i drugog rječnika (Vrančićev je imao samo 136, a Mikaljin 926 stranica), najvjerojatnije je da je visoka cijena (57 lira) koja se navodi u inventaru primjerenija za Mikaljin rječnik. U prilog toj pretpostavci ide i podatak da je u Brogiollijevoj knjižari bilo na prodaju 62 primjeraka te knjige. Od tiskanja te knjige do sastavljanja inventara prošlo je relativno malo vremena, pa je razumljivo što je Brogiolli držao u svojoj knjižari 62 primjerka i k tome 1 primjerak u kući. Iz nama nepoznatih razloga (drukčiji uvez, oštećenost?) primjerak koji se nalazio u kući prodavao se za samo 46 lira.

Slijede knjige:

580 Eletra Tragedia in 16° 2 ½

To je prijevod Sofoklove *Elektre* koji je sačinio dubrovački književnik i prevoditelj Dominko Zlatarić. Prijevod je tiskan već 1597 kod Alda Manuzija mlađeg, no očigledno je Brogiolli imao na prodaju izdanje iz 1621, koje je tiskao Marco Ginammi. U 57 godina od tiskanja te knjige ostalo je u Brogiollijevu skladištu još 580 primjeraka i uz to 22 koje je bilježnik našao u Brogiollijevoj kući. Čini se da je prodaja ipak krenula, jer se ta knjige ne spominje ni u jednom od prodajnih popisa koje je od 1700. godina dalje tiskao Bartolo Occhi.

400 Specchio Spiritual illirico in 16° 15 ½

Dubrovački benediktinac Mavro Orbini preveo je u to vrijeme vrlo popularnu knjigu *Specchio spirituale del principio, e fine della vita humana* talijanskog franjevca Angela Nellija. Prijevod je pod naslovom *Zarčalo duhovno od početka i sfarhe života coviečanskoga* tiskano više puta, a Marco Ginammi ju je tiskao 1614. i 1621. god. Ovo posljednje izdanje je, vrlo vjerojatno, ono koje se spominje u Brogiollijevu inventaru. Osim tih 400 primjeraka koje je bilježnik našao u knjižari, ta se knjiga nalazila na još šest mjesta u knjižari i u kuću Brogiollija. Ukupno je bilo na prodaji 1404 primjeraka.

250 *Giarula in 8°* 9

U Veneciji je od 1618. do 1720. tiskano šest izdanja knjižnice *Jarula Zadrana* Jurja Barakovića. Izdanje koje se spominje u Brogiollijevom inventaru mora biti ono tiskano kod Bartolomea Ginammija 1656. god. Zanimljivo je, da je od tog izdanja ostalo nerasprodano ukupno 268 primjeraka (250 u knjižari i 18 u kući). Ipak, knjiga je ubrzo rasprodana, jer ju već 1701. god. tiska ponovno Nicolò Pezzana.⁶

160 *Vite de Santi in 4° Slave* 44
90 *Vite de Santi Slave* 44

Mletački tiskar Giovanni Salis tiskao je 1628. god. knjigu *Czvit szvetih toyeszt Sivot szvetih* franjevca Franje Glavinića. Drugo izdanje je tiskao 1657. Bartolomeo Ginammi. Nema sumnje da je 250 i uz to još 14 primjeraka u Brogiollijevoj kući bilo dovoljno da se knjiga ne tiska sve do 1702., kada treće mletačko izdanje tiska Nicolò Pezzana.

900 *Starababa in 8°* 3

Pučku knjižicu pod tim naslovom napisao je ili priredio za tisak Ivan Zadranić, autor čiji identitet nije ni do danas otkriven. Knjižica je tiskana više puta, a obično se navode izdanja iz 1655. god. (kod Ginammija), 1669. (kod Brogiollija), a potom i 1724. kod B. Occhija i 1801. kod Simona Cordelle. Bilo je i drugih izdanja. Jedno je svakako tiskano prije 1633. god., jer se spominje u popisu knjiga koje je Ginammi tiskao u knjizi A. Komulovića *Zarčalo...* iz 1633. god.⁷ Ovdje nas zanima koje je izdanje prodavao Brogiolli. Svakako se radi o njegovom izdanju iz 1669. god. Od te godine do sastavljanja Brogiollijeva inventara prošlo je samo devet godina, pa je razumljivo što se u tom inventaru navodi da ih je imao na prodaju 900 primjeraka u knjižari i uz to 95 u svojoj kući. *Stara baba* se spominje i u komercijalnim popisima koje je tiskao Bartolo Occhi u hrvatskim knjigama, i to u onima iz 1700, 1703, 1704, 1705, 1706, 1709, 1712, 1727. i 1737. god. S obzirom da se ta knjižica tako dugo prodavala, vrlo je vjerojatno da je postojalo još neko izdanje, osim onih koja su nam poznata.

300 *Specchio di Confession Slavo* 3½

Osim 300 primjeraka ove knjige u knjižari, držao je Brogiolli još 53 u svojoj kući. Tu je knjigu napisao isusovac Aleksandar Komulović i objelodanio ju je pod naslovom *Zarčalo od ispoviesti*. Na naslovnoj stranici nalazimo i talijanski naslov *Specchio di confessione*. Knjiga je najprije tiskana u Rimu 1611. god. u tiskari Bartolomea Zanettija. Drugo izdanje je tiskao u Veneciji 1633. god. Marco Ginammi, a treće Bartolo Occhi 1704. god.⁸ Nemamo dokaza da je ta Komuloviće

⁶ O otkriću dotad nepoznata izdanja *Jarule* iz 1701. god. pisao je Vjekoslav Maštrović, "Nepoznato izdanje Barakovićeve 'Jarule'", *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 2 (1957), str. 199-203.

⁷ U tom popisu izričito stoji da je knjige navedene u njemu tiskao sâm Ginammi. Nikakve sumnje stoga ne može biti da je prije 1633, a najkasnije te godine Ginammi tiskao knjižicu *Stara baba*. O zamršenom pitanju identiteta fra Ivana Zadrana pisali su Dušan Berić, l. c., str. 19-26; Franjo Švelec u: Tomislav Raukar - Ivo Petricoli - Franjo Švelec - Šime Peričić, *Zadar pod mletačkom upravom 1409-1797*, Zadar, 1987, str. 449-450; Nikica Kolumbić, "Ivan Zadranić (Ivan od Zadra)", *Hrvatski biografski leksikon*, Knj. 6. Zagreb, 2005, str. 102.

⁸ O izdanjima Komulovićeve *Zrcala* pisao je Nikola Žic, "Hrvatske knjige Aleksandra Komulovića", *Vrela i prinosi*, 5 (1935), str. 171-172. Tim se pitanjem pozabavio i Miroslav Vanino, *Isusovci i hrvatski narod*, III, Zagreb, 2005, str. 438, 444.

knjiga tiskana u razdoblju između 1633. i 1704, pa se stoga mora zaključiti da je Brogiolli prodavao upravo Ginammijevo izdanje. Prodavao ju je i Bartolo Occhi, jer je nudi na prodaju u popisu hrvatskih knjiga tiskanom 1700. god. u knjizi *Xivot gospodina nascega Isvkarstva* Bartula Kašića. Čini se da je Occhi brzo rasprodao primjerke koje je preuzeo od Brogiollijeve ostavštine, jer je više ne reklamira 1703. god. u popisu tiskanom u knjizi I. Ivaniševića *Kitta cvitya*. To je očigledno bio razlog što ju je Occhi ponovno izdao 1704. god.

200 Robigna Slava in 8° 6½

Prvo izdanje drame *Robinja* hvarskog pjesnika Hanibala Lucića tiskano je u Veneciji kod Francesca Marcolinija, a drugo izdanje je tiskao Marco Ginammi 1638. god. Knjiga nije kasnije tiskana u Veneciji, pa se sa sigurnošću može reći da je Brogiolli imao na prodaju Ginammijevo izdanje. Četrdeset godina nakon što je knjiga tiskana Brogiolli je imao na prodaju 200 primjeraka u knjižari i 114 u svojoj kući, ukupno 314 primjeraka. To je izdanje prodavao i B. Occhi, i to od 1705. god., kada ju reklamira u popisu hrvatskih knjiga tiskanom u knjizi Luke Terzića *Pokriplienye...* Posljednji put se u Occhijevim prodajnim popisima hrvatskih knjiga pojavljuje 1727. god. pod čudnim naslovom *Rubina Gospodina An Bala Lucia*.

870 Filomena Slavo 2

Historia od Filomene kćere kralja Pandijana pučko je djelo nastalo po motivu iz Ovidijevih *Metamorfoza*. Tiskana je više puta. Svakako je tiskana prije 1633. god. kada se spominje u popisu hrvatskih knjiga Marca Ginammija tiskanom u knjizi A. Kumulovića *Zarčalo...*, i to pod naslovom *Filomena Istoria*. Poznata su kasnija izdanja Francesca Brogiollija iz 1650. i 1672. god. Potom ju tiska ponovno Bartolo Occhi 1702. god. U Brogiollijevoj knjižari bilo je na prodaju 870, a u njegovoj kući još 130 primjeraka te knjižice. Knjižicu je za tisak priredio fra Ivan Zadranin,⁹ no malo je vjerojatno da je on bio i priređivač izdanja koje se spominje u Ginammijevu popisu iz 1633. god. Brogiolli je očigledno imao na prodaju svoje izdanje te knjižice, no nije ga uspio raspačati pa je ostatak njegove naklade dospio u knjižaru B. Occhija kako to pokazuju njegovi prodajni popisi tisakani od 1700. do 1702. god. Spominje se *Historia od Filomene* i u kasnijim Occhijevim prodajnim popisima, no tada je reklamirao svoje vlastito izdanje iz 1702. god.

68 Fior di Virtù illirico 8

Djelo *Cviet od kriposti* fra Pavla Posilovića iz Glamoča doživjelo je tijekom 17. i 18. st. četiri izdanja. Sva su tiskana u mletačkoj tiskari Pezzana, i to 1647, 1701, 1712, 1756. god. Razvidno je da je Brogiolli prodavao izdanje iz 1647. god. U knjižari je držao 68, a u kući još 53 primjerka te knjige.

120 Stanze amorose Slava 5½

Uz 120 primjeraka ove knjige koje je držao u knjižari, imao je Brogiolli u svojoj kući još 88, tj. ukupno 208 primjeraka na prodaju. Nema sumnje da se pod tim talijanskim naslovom krije knjiga *Sloge ljubvene* Pažanina Ivana Mršića, koju je 1647.

⁹ Dušan Berić, *l. c.*, str. 25.

god. tiskao Marco Ginammi. Nemamo razloga vjerovati da je ta knjiga doživjela još koje izdanje tijekom 17. i 18. st. Po podacima u tiskanim promidžbenim popisima hrvatskih knjiga, koje je tiskao od 1700. god. dalje, Bartolo Occhi je tu knjigu prodavao najmanje do 1727. godine. U jednom od tih popisa (u knjizi *Ispravnik za erši Š. Budinića*) Mršićevo se djelo navodi kao "Pisni od ljubavi Voyvode Gjivana Mersichia". Nakon 1727. god. nema u Occhijevim popisima tog djela, pa se stoga može zaključiti da je knjiga bila rasprodana.¹⁰

120 Sighetta slava

2 ½

Lako je u tom nešto iskrivljenom i skraćenom naslovu prepoznati djelo *Vazetye Sigetta grada* zadarskog pjesnika Brne Karnarutića. Djelo je najprije tiskano 1584. god. troškom Rugier d'Alba ("a l'impensa di Rugier di Alba"), a potom ponovno 1661, možda u tiskari Ginammijevih. Brogiolli je, osim 120 primjeraka u knjižari, imao u kući još 24.

Marco Ginammi nudio je na prodaju Karnarutićevu knjigu u prodajnom popisu tiskanom u knjizi A. Komulovića *Zerčalo...* iz 1633. god. Ne znamo da li je Ginammi nudio izdanje iz 1584., jer popis iz 1633. nosi naslov "Libri illirici stampati da Marco Ginammi alla libreria della Speranza", što bi trebalo značiti da je Ginammi tiskao knjigu koju je prodavao. Moguće je da je Rugier di Alba dao knjigu tiskati u Ginammijevoj tiskari, no ta je pretpostavka malo vjerojatna, jer je tvrtka Ginammi počela tiskati knjige na hrvatskom jeziku tek 1613. god. Da li je ipak moguće da je Ginammi tiskao jedno nama nepoznato izdanje prije 1633. god. za koje se u tom popisu izričito kaže da su sve "ilirske" knjige navedene u njemu, tiskane u toj tiskari. Ipak, nema sumnje da je Brogiolli prodavao izdanje Karnarutićeve knjige iz 1661. god.

Još jedno pitanje se pojavljuje u svezi s tom knjigom. U prvih sedam popisa hrvatskih knjiga koje je Bartolo Occhi tiskao od 1700. do 1706. god. ne pojavljuje se Karnarutićeva knjiga, ali se ona nudi na prodaju u popisu iz 1706. god. u knjizi P. Vuletića *Ossip pravedni*. Tu će knjigu Occhi reklamirati sve do 1712. god., pa se postavlja pitanje jesu li primjerci koje prodaje oni isti koje je preuzeo od Brogiollijeve knjižare ili postoji još jedno, nama nepoznato, Occhijevo izdanje Karnarutićeve knjige?

400 Ribaine in 8° slavo

4

To je knjiga *Ribanye i ribarscho prigovaranye* hvarskeg pjesnika Petra Hektorovića. Prvo izdanje je tiskao 1568. mletački tiskar Gianfrancesco Camozzi, a drugo je izdanje tiskao 1638. Bartolomeo Ginammi. Brogiolli je prodavao ovo drugo izdanje. Na prodaju je imao 460 primeraka (400 u knjižari i 60 u kući). U Occhijevim tiskanim popisima hrvatskih knjiga pojavljuje se naslov *Ribanye, i ribarsko prigouaranye i razlicke stuari ine* te u popisu iz 1705. u knjizi L. Terzića *Pokripglienye umirichi*. Nudi se na prodaju i u kasnijim popisima hrvatskih knjiga, sve do 1712. god.

¹⁰ U novije vrijeme otkriven je jedini poznati primjerak ove knjige, što je potaklo istražitelje hrvatske povijesti književnosti da se pozabave Mršićem, njegovom sudbinom i sudbinom njegovih knjiga. Vidi o tome Tomislav Bogdan, "Prešućeni paški pjesnik Ivan Mršić", *Prešućeno, zabranjeno, izazovno u hrvatskoj književnosti i kazalištu*, Zagreb: HAZU, Split: Književni krug, 2007, str. 44-68, gdje je citirana sva ranija literatura.

400	Piesni Razlike slavo	7
500	Piesni Gliubau Dinka Ragnine	9

Marco Ginammi dobio je 17. srpnja 1632. god. privilegij za tiskanje "il libro delle Rime illiriche di Domenico Ragnina in 4^o stampato a Firenze".¹¹ Iz Brogiollijeve inventara je jasno da je Ginammi tiskao dvije knjige Dinka Ranjine, koje imaju različite naslove i različite cijene. Tiskar-nakladnik Ginammi je, naime, od knjige koja je tiskana 1563. u Firenci, napravio dvije knjige. To je bilo poznato i ranijim istraživačima, pa svi navode podatke koji se nalaze u tiskanim popisima hrvatskih knjige koje je tiskao Bartolo Occhi početkom 18. st. Ali, svi su znali i to da jednu zbirku pjesama, onu koja nosi naslov *Piesni Gliubavi*, nitko nije nikada vidio i da dosada nije poznato da li se sačuvala u nekoj knjižnici u Hrvatskoj ili drugdje. Brogiollijev inventar je nedvojbeno dokazao da su zaista tiskane dvije knjige i da je za jednu trebalo platiti 9, a za drugu 7 lira. Od prve je Brogiolli imao na prodaju u knjižari 400, a da je u kući držao još 100 primjerka. Od druge knjige je također imao na prodaju 500 primjeraka. Nagadanja o tome što je Ginammi tiskao u prvoj knjizi, a što u drugoj nisu uvjerljivo mogla odgovoriti na pitanje što sadrži druga, nama nedostupna knjiga, ali sudeći prema naslovima tih dviju knjiga, možemo se složiti s mišljenjem Šime Ljubića da su "1634. pjesme Dinka ponovno tiskane u Veneciji od Marca Ginammija u dvije knjige, od kojih jedna sadrži erotske pjesme, a druga pobožne, ćudoredne i burleskne",¹² s ogradom da te dvije knjige nisu nikako mogle biti tiskane 1634. god., jer ih Ginammi reklamira u svom popisu hrvatskih knjiga iz 1633. god. Ipak, pravu istinu o sadržaju druge knjige saznat ćemo tek kada bude otkrivena i pročitana, jer ne možemo posve isključiti mogućnost da je Ginammi u nju uvrstio i druge pjesme Dinka Ranjine, osim onih koje je našao u firentinskom izdanju.

Začuđuje tako maleno zanimanje hrvatske učene elite za te knjige, a još više začuđuje što ni B. Occhi, koji je preuzeo prodaju preostalih primjeraka nije uspio prodati ih - najmanje sve do 1727. godina, kada ih po posljednji puta nalazima u njegovim prodajnim popisima. Ipak, te se knjige ne reklamiraju više u popisu koji je Occhi tiskao 1737. god. u knjižici *Vocabulario nuovo - Zuaniik novii*, što bi trebalo značiti da su do te godine svi primjerci bili rasprodani.

450	Annonciation B.V. slavo	3
-----	-------------------------	---

Od ove knjige Brogiolli je imao na prodaju 450 primjeraka u knjižari i 60 primjeraka u svojoj kući. Radi se o crkvenoj drami *Skazanje od prislavne blažene Dvice Božje* koju je tiskao 1647. Marco Ginammi. Knjige je napisao ili samo

¹¹ Archivio di Stato di Venezia, Arti, librai, stampatori i ligatori, Privilegi per stampar opere, b. 166, anno 1632.

¹² Simeone Gliubich (Šime Ljubić), *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna-Zara, 1856, str. 265. Vidi što je o tome pisao Matija Valjavec u studiji o Dinku Ranjini i njegovim pjesmama u: *Dinko Ranjina, Piesni razlike*, Zagreb: JAZU, 1891 (= Stari pisci hrvatski, knj. 18), str. XVIII-XIX. Tu je Valjavec pokušao objasniti, prilično konfuzno, kada su te dvije knjige tiskane i što bi one trebale sadržavati. Valjavec nije znao za Ginammijev popis iz 1633. god., kao ni za inventar Brogiollijeve ostavštine, iz kojih se nedvosmisleno može zaključiti da su obje te knjige tiskane 1632. god.

priredio za tisak fra Ivan Zadranin. Slično djelo je napisao Bračanin Sabić Mladinić.¹³ Spominje se u Ginammijevom popisu hrvatskih knjiga iz 1633. god. pod talijanskim naslovom *Annuntiatione della Madonna*, i to među knjigama za koje se kaže da ih je on sâm tiskao. Moguće je da je Brogiolli prodavao obje knjige, jer se u njegovu inventaru za knjige koje se prodaju u knjižari navodi cijena od 3 lire, dok je za one koje držao u svojoj kući cijena bila samo 2 lire.

120 Sette Salmi in slavo

1 ½

Uz 120 primjeraka u knjižari, držao je Brogiolli još 156 u svojoj kući, što znači da je na prodaju imao 276 primjeraka. "Sette Salmi" je skraćeni prijevod naslova knjige *Piesni pokorne Kraglia Davida Gospodina Giva Frana Gundulichia vlastelina Dubrovackoga*, koju je najprije tiskao u Rimu 1621. god. Bartolomeo Zanetti. Drugo izdanje tiskao je u Veneciji Marco Ginammi 1630, a potom 1703. također u Veneciji tiska ju Bartolo Occhi. Brogiolli je, naravno, prodavao Ginammijevo izdanje. Nerasprodane primjerke tog izdanja prodaje u svojoj knjižari Bartolo Occhi sudeći po tome što reklamira tu knjigu u svojim popisima iz 1700-1703. god. Očigledno je da je tu knjigu rasprodao jer je ne nalazimo više u popisu tiskanom 1704. u knjizi A. Komulovića *Zarčalo...* Te godine se pojavljuje ponovno u Occhijevu popisu hrvatskih knjiga u knjižici *Vocabulario nuovo - Zuanik novii*¹⁴ pod naslovom *I sette Salmi di Dauide*, a spominje se i u kasnijim njegovim popisima, npr. u onom tiskanom u knjizi L. Terzića, *Pokripleinye...*, gdje se navodi kao *Li Sette Salmi di David del Gondola*. Posljednji put se reklamira u popisu knjiga tiskanom 1737. god. u knjizi *Vocabulario nuovo - Zuanik novii*.

912 Dottrine slave

1 ½

Od brojnih izdanja knjige *Nauk karstjanski* bosanskog franjevca Matije Divkovića tiskar Marco Ginammi je najprije tiskao jedno 1630. god., i to je izdanje, vjerojatno, ono koje se spominje u Ginammijevu popisu hrvatskih knjiga iz 1633. god. pod talijanskim naslovom *Dottrina Christiana*. Tu je knjigu Ginammi smjestio među one koje je odvojeno popisao s tumačenjem da se radi o Divkovićevim knjigama pisane ćirilicom ("Del P. Fr. Mattio Diucovich in Carattere Chiurilizzo").¹⁵ Tu je knjigu tiskao 1631. god. Francesco Brogiolli, pa ponovno Marco Ginammi 1641. god. Uz Ginammija i Brogiollija, tiskali su je i drugi mletački tiskari (Nicolò Pezzana, Piermaria Bertano),¹⁶ pa je stoga teško nagađati koje je izdanja prodavao Brogiolli, ali se može pretpostaviti da je imao na prodaju primjerke različitih izdavača. U svemu je držao u knjižari i u svojoj kući 1534 primjeraka te knjige.

¹³ O tom prikazanju usp. Petar Kolendić, "Ko je don Sabić Mladinić", *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 10, 1927, str. 119-126; Vjekoslav Štefanić, "Jedno nepoznato hrvatsko prikazanje", *Nastavni vjesnik*, 38 (1930), br. 1-4, str. 60-69; Nikica Kolumbić, "Ivan Zadranin (Ivan od Zadra)", *Hrvatski biografski leksikon*, Knj. 6, 2005, str. 102.

¹⁴ Pavao Galić, "Sul 'Vocabulario nuovo - Zuanik novii' stampato a Venezia nel 1704", *Studi di grammatica italiana*, Firenze, 12 (1983), str. 305.

¹⁵ Posebno je o tom popisu pisao Nikola Žic, "Mletački popis Divkovićevih knjiga", *Napredak*, Sarajevo, 8 (1933), br. 10, str. 122.

¹⁶ O izdanjima *Nauka kršćanskoga* v. Werner Schmitz, *Südslavischer Buchdruck in Venedig (16.-18. Jahrhundert)*, Giessen: Wilhelm Schmitz Verlag, 1977, str. 208. Vidi i Anto Kovačić, "Bibliografija radova Matije Divkovića i literatura o njemu", *Zbornik radova o Matiji Divkoviću*, Sarajevo, 1982, str. 343-361.

Vjerojatno je prodavao tu knjigu od najmanje tri nakladnika. To se može zaključiti po njihovom formatu i po cijenama koje su navedene uz njih. Tako je izdanje koje je držao u knjižari prodavao po 1 i pol lire, dok je drugo izdanje ("in 12° ") prodavao po 3 lire, a treće ("in 16°") po čak 16 lira.

260 Rosario della B. V. Slavo 1 ½

Moguće je da se pod tim naslovom krije knjižica Matije Divkovića koja je posebno otisnuta iz njegove knjige *Nauk kršćanski*. Iz ove omašne knjige posebno su tiskani neki njezini dijelovi, o čemu je pisao Nikola Žic.¹⁷ Od "Rosarija" imao je Brogiolli na prodaju 377 primjeraka. Tiskar-knjižar Bartolo Occhi je također prodavao knjigu pod naslovom *Rosario della Madonna*, koja se reklamira u njegovim prodajnim popisima iz 1700, 1703, 1704, 1705, 1706, 1709, 1727. i 1737. S obzirom na mnoga izdanja te knjižice, nije moguće ustanoviti koja je izdanja prodavao Brogiolli.

800 Passion d. nostro Sign. 5

U knjižari je Brogiolli držao 800, a u kući još 98 primjeraka ove knjige. Pod tim se naslovom krije knjiga splitskog franjevca Marka Marulića iz 17. st. Kod Marca Ginammija Marulić je tiskao 1636. god. knjigu *Navischenje muke Isukarstove*. Drugo izdanje je tiskao F. Brogiolli 1672., a treće Bartolo Occhi 1702. god. Naslov te knjige se spominje i u Ginammijevu popisu iz 1633. god., no nije sigurno radi li se o istoj knjizi.¹⁸

600 Divotion di S. Antonio in 16° Slavo 8

Pod tim talijanskim naslovom krije se knjiga *Molitve Fra Antionio Tellanovich* koja se spominje u Ginammijevu popisu hrvatskih knjiga tiskanom 1633. god. u knjizi *Zarčalo... A. Komulovića*. Po I. Kukuljeviću Sakcinskom (*Bibliografija hrvatska. Dio I. Zagreb, 1860, str. 163*) pravo je ime tog autora Antun Telitenović, a Miroslav Pantić je pak našao podatak u Državnom arhivu u Veneciji da je 9. kolovoza 1627. god. Savjet Desetorice dao privilegij za tiskanje knjige *Molitve katolicanske in lingua illirica di frat. Antonio Telitinović*.¹⁹ Knjigu je tiskao M. Ginammi svakako prije 1633. kada ju reklamira među "libri illirici" koje drži na prodaju. Nemamo potvrde da je ta knjiga tiskana i kasnije, pa se može pretpostaviti da je to izdanje koje je prodavao Brogiolli. Imao ih je 600 primjeraka u knjižari i k tomu 170 u svojoj kući.

320 Mantignade in 8° Slava 7 ½

Zbirku ljubavnih pjesama pod tim naslovom tiskao je Pažanina Ivan Mršić kod Marca Ginammija 1647. god. Nije se sačuvao nijedan primjerak knjige, ali ju je 1932. ili 1933. god. imao u rukama Petar Kolendić, koji je prepisao podatke iz naslovne stranice: *Mantignade, toyest pisni gliuuene za piuati u gusle suoyem diuoykam*

¹⁷ Nikola Žic, "Mletački popis...", str. 122.

¹⁸ Ivan Kukuljević Sakcinski u svojoj knjizi *Bibliografija hrvatska. Dio I. Zagreb, 1860, str. 92* (br. 1060) tvrdi da je Brogiollijevo izdanje iz 1672. drugo izdanje po redu, no naslov te knjige - ako se o njoj radi - nalazimo i u Ginammijevu popisu iz 1633. god.

¹⁹ Miroslav Pantić, "I libri serbi e croati e l'attività tipografica a Venezia", *Il libro nel bacino adriatico (secc. XV-XVIII). A cura di Sante Graciotti*. Firenze: Leo S. Olschki Editore, 1992, str. 57.

gospodina *Givana Mersichia Paxanina*.²⁰ Trideset i jednu godinu nakon tiskanja ostalo je na prodaju u Brogiollijevoj knjižari 320, a u njegovoj kući još 31 primjerak te knjige. Dio tih knjiga dospjele su u knjižaru Bartola Occhija, ali tek 1705., kada se u prodajnom popisu tiskanom u knjizi Luke Terzića, i to pod naslovom *Pisnih sloxeni po Vojvodi Giuani Mersichia*. U popisu tiskanom 1709. god. u knjizi *Xivot svete Katarine* Matije Divkovića naslov je precizniji: *Pisni od Gliubavi, Voyvode Givana Mersichia*. god. Poznato je da je Mršić iste 1647. tiskao još jednu zbirku pjesama pod naslovom *Sloghe gliubvene*. U Occhijevu popisu tiskanom u knjizi L. Terzića nalazimo naslove jedne i druge zbirke, pa je stoga očito da prvi naslov (*Pisni sloxeni...*) može biti samo zbirka ljubavnih pjesama *Martignade*. Obje se knjige nude na prodaju i u kasnijim Occijevim popisima, sve do 1727. god.

36 Dusverne in 8° Slava 10 ½

Pravi naslov knjige glasi: *Szvitloszt dusse verne gdi se seszt sztvari k zvelichenyu ċlovičanszkomu uzdersesze*, a napisao ju je franjevac Franjo Glavinić. Knjigu je tiskao Marco Ginammi 1632. god. To je djelo doživjelo još jedno mletačko izdanje, ali tek 1685. god., tj. nakon što je sastavljen Brogiollijev inventar. Brogiolli je od te knjige imao 36 primjeraka u knjižari i 20 u svojoj kući.

U Ginammijevu inventaru iz 1633. god. spominje se ta knjiga kao *Dusse Verne Fr. Francesco Glauinich*. B. Occhi je također prodavao tu knjigu, naravno izdanje iz 1685. I ta knjiga se u Occhijevim popisima pojavljuje tek od 1706. u knjizi P. Vuletića *Ossip pravedni*, a navedena je pod naslovom *Szuitloszt Dusse Verne*. Occhi ju nudi na prodaju i u popisu iz 1727. god.

96 Kitta in 8° Slava 20

Brački svećenik Ivan Ivanišević tiskao je 1642. god. kod Marca Ginammija knjigu *Kitta cvitya razlikova* u kojoj se u poglavlju VI. (*Od privare i zle naravi ženske*) oborio na ženski rod. Brogiolli je od tog izdanja držao 96 primjerak u knjižari i k tomu 28 u svojoj kući. To je izdanje prodavao i Bartolo Occhi, jer ga reklamira u svom popisu hrvatskih knjiga iz 1700, gdje se daje ovaj opis te knjige: *Ivanicio, che tratta delle Donne Caste, del Pater Noster, & delli Salmi di Daudid, & altre cose con la sua effigie in Rame*. B. Occhi je očigledno brzo rasprodao preostale primjerke koje je preuzeo iz Brogiollijeve ostavštine, pa je već 1703. tiskao drugo izdane Ivaniševićeve knjige.

150 Quattro uou.mi in 4° Slavo 15 ½

Osim 150 primjeraka ove knjige koji su se nalazili u knjižari, našao je bilježnik još 20 primjeraka u Brogiollijevoj kući ("Quattro huominj slavo in 8°"). Radi se o knjizi *Ĉetiri poszlidnya ċlovika* Franje Glavinića koju je tiskao 1628. Giovanni Salis. Nejasno je zašto je Ginammi 1633. god. svrstao tu knjigu u svoj popis hrvatskih knjiga ("libri illirici") za koje tvrdi da ih je tiskao u svojoj tiskari. Teško je vjerovati da je Ginammi još jednom tiskao tu knjigu, pa je vjerojatnije da je preuzeo prodaju

²⁰ Petar Kolendić, "Mršićeve 'Martignade'", *Južni pregled*, 8 (1933), str. 347-377. Vidi i: Franjo Fancev, "Sitni prilozi. 5. Iz poezije Pažanina Ivana Meršića", *Grada za povijest književnosti hrvatske*, knj. 13, 1938, str. 294-299. U novije vrijeme je o Mršiću pisao Tomislav Bogdan, *l.c.*, str. 44-58.

od tiskara Salisa. Ta se knjiga slabo prodavala, pa je nakon pola stoljeća još uvijek bilo kod Brogiollija tako veliki broj nerasprodanih primjeraka. Preostali primjerci dospjeli su u knjižaru B. Occhija, ali se u njegovim prodajnim popisima pojavljuje ta knjiga tek od 1706. do 1712.

6 Catechismo illirico 4° 49

To je djelo Matije Divkovića, i to ono koje se spominje već 1633. god. u Ginammijevu popisu tiskanom u knjizi A. Komulovića *Zarčalo...* Ginammi je tiskao Divkovićev *Nauk karstjanski*, ali je i F. Brogiolli tu knjigu tiskao 1631. god. S obzirom na velik broj izdanja Divkovićeve knjige, teško je reći koje (ili koja?) je Brogiolli imao na prodaju.²¹

200 Dottrine Serviane in 8° 5 ½

Vrlo je vjerojatno da je bilježnik tako "preveo" naslov Divkovićeve knjige *Nauk kršćanski* pisan bosanskom ćirilicom. U Ginammijevu popisu hrvatskih knjiga iz 1633. god. naslov te knjige je *Dottrina christiana*, no s obzirom na velik broj izdanja te knjige do 1678. god., nemoguće je znati koje je izdanje Brogiolli držao na prodaju.

200 Vite delle Sante in Slavo in 8° 14 ½

Po cijeni od 14 i pol mletačkih lira prodavao je Brogiolli 237 primjeraka (200 u knjižari + 37 u kući) knjige koje je bilježnik naslovio *Vite delle Sante* (Životopisi svetica). Radi se o knjizi *Perivoy od dievstva illi Xivoti od dievica* Bartola Kašića koju je Marco Ginammi tiskao 1628. god.

400 Thome Kempis in 8° Slavo 2 ½

Bartol Kašić preveo je knjigu *De Imitatione Christi* Tome Kempenca (Thomas a Kempis). Taj je prijevod pod naslovom *Piismo od nasledovanya* tiskan u Rimu 1641. god. Po Carlosu Sommervogelu (*Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, Bruxelles-Paris, Vol. IV, 1893, st. 937) Kašićev je prijevod doživio još dva izdanja (1645. i 1654.), i to u Veneciji. Sommervogel ne donosi podatke o mletačkoj tiskari u kojoj su ta dva izdanja tiskana. Do danas ona nisu poznata, a podatak u Brogiollijevu inventaru prvi je izvor koji potvrđuje navod Sommervogela o njihovom postojanju. Vrlo je vjerojatno da je mletački tiskar izmijenio naslov Kašićeva prijevoda, jer se u Occhijevim popisima iz 1706-1712. god. nudi na prodaju knjiga pod naslovom *Ponukovanye na zagarglieny Krixa, i iste riči bogogliubnoga Tome od Kempisa*. Ivan Kukuljević Sakcinski (*Bibliografija hrvatska*, Zagreb, 1860, str. 132, br. 1535) donosi taj naslov, ali ga ne povezuje sa B. Kašićem. On nije imao prigodu vidjeti ta mletačka izdanja, pa je knjigu u svojoj bibliografiji opisao, očigledno, po jednom od Occhijevih popisa hrvatskih knjiga u kojima se ne spominje Kašić kao prevoditelj.

150 Cinque piaghe in 8° Slavo 5 ½

Jedna od brojnih pučkih nabožnih knjižica koje su tiskane u Veneciji za potrebe klera i puka u Dalmaciji i Bosni-Hercegovini. Ne znamo ni autora, a niti hrvatski naslov te knjižice, pa je stoga ne možemo identificirati.

²¹ Anto Kovačić, "Bibliografija radova...", str. 343-361 i Anto S. Kovačić, *Biobibliografija franjevacca Bosne Srebrene*, Sarajevo, Svjetlost / et al., 1991, str. 103-113.

74 Ortograffia in 8° Slava 4

Marco Ginammi tiskao je 1639. god. knjižicu *Nauk za piisati dobro latinskiema slovima riedi yesika slovinskoga koyiemse Dubrovcani i sva Dalmatia kakko vlasctitiem svojiem yesikom sluscij* dubrovačkog dominikanca Rajmunda Zamanje (Gjamanje). Nakon 39 godina našla su se u knjižari F. Brogiollija 74 primjerka. Tu je knjigu kasnije prodavao i B. Occhi. U njegovim prodajnim popisima hrvatskih knjiga od 1706. do 1727. pojavljuje se naslov *Nauk za piisati dobro latinskiema slovima*.

500 Cingaresca in 8° Slavo 2

Prvo izdanje knjige *Jeđupka* (bilježnik je dobro preveo naslov u *Cingaresca*) hvarskog pisca Mikše Pelegrinovića tiskano je u Veneciji 1599. god. kod tiskara Altobella Salicata, a drugo izdanje je izašlo 1616. kod tiskara Francesca Bariletta. Koliko znamo, to su bila jedina izdanja tiskana u Veneciji.

Zanimljivo se pitanje postavlja u svezi s spominjanjem te knjige u Ginammijevu popisu hrvatskih knjiga iz 1633. god. Ginammi tvrdi, naime, da je u taj popis stavio knjige na "ilirskom" jeziku, koje je sam tiskao. Može li se iz činjenice da je Ginammi uključio Pelegrinovićevu *Jeđupku* u svoj prodajni popis zaista zaključiti da je on objelodanio još jedno, nama nepoznato izdanje te knjige? Neobično je da je Brogiolli u svojoj knjižari imao na prodaju čak 644 primjeraka te knjige (500 u knjižari + 144 u svojoj kući). Upravo taj velik broj neraspačanih knjiga upućuje na zaključak da vjerojatno postoji još jedno izdanje te knjige.

225 Malta Clissa in 8° Slavo 2

Već se u Ginammijevu popisu hrvatskih knjiga iz 1633. god. pojavljuje naslov *Malta et Clissa*. Radi se o knjižici *Schazovanye od cudnovate ratti chaje bila pod Maltom, a za gnom nasliduye rat od Clissa. Dana na svitlo po Ivanu Zadraninu*. Obično se u literaturi spominju tri izdanja ove knjižice: prvo izdanje je tiskao Marco Ginammi 1655, nakon toga slijedi izdanje iz 1699. koje je tiskao Nicolò Pezzana, a treće je tiskao Bartolo Occhi 1724. god. No, s obzirom na to da se ta knjižica nudi na prodaju u Ginammijevu popisu iz 1633. god., očigledno je da je Ginammi tiskao još jedno izdanje prije te godine.

U toj se knjižici nalaze, kako to piše i na samoj naslovnoj stranici, dvije pjesme, jedna pod naslovom *Pisam od Malte* i druga pod nasl. *Boj ili vazetje od Klissa*. No, u Occhijevim prodajnim popisima hrvatskih knjiga, ova se dva spjeva citiraju odvojeno, i to već u onom iz 1700. god. U popisu koji je tiskan u knjizi *Xivot svete Katarine M. Divkovića* iz 1709. god., stoji da se *Historia od Malte* prodaje po cijeni od 0,6 lira, a da isto toliko treba platiti za knjižicu *Historia od Kglissa*, pa se može zaključiti da je te knjižice Occhi tiskao odvojeno.

U Brogiollievu inventaru, na str. 48v, još jednom se navodi da se u njegovoj kući nalazi 135 primjeraka knjižice *Malta in 8° Slavo*, što bi moglo značiti da je ta knjižica već prije 1678. god. tiskana zasebno.

Nema sumnje da su te dvije pučke knjižice bile vrlo popularne u narodu i da je bilo više njihovih izdanja, no upravo zato što su bile namijenjene puku nitko nije vodio posebnu brigu da ih sačuva.

340 *Canzonette in Slavo in 8°* 7

Osim 340 primjeraka ove knjige koje je Brogiolli držao u knjižari, imao je u kući još 48 primjeraka. Nejasno je koja se knjiga krije pod tim općenitim naslovom.

350 *Tirena Comedia in 8° Slava* 7

To je četvrto izdanje komedije *Tirena* Marina Držića. Prvo izdanje je tiskano u Veneciji 1551. god. u tiskari Andree Arrivabene.²² Drugo je izdanje tiskao, također u Veneciji, Francesco Bariletto, a treće i četvrto tiskao je Marco Ginammi 1630. i 1632. god. Čini se da je Ginammi, videći da se treće izdanje brzo prodaje, upustio u tiskanje četvrtog izdanja i - preračunao se! Da li je tiskao preveliku nakladu ili se tržište zasitilo te knjige, to ne znamo, no činjenica jest da je od tog četvrtog izdanja 46 godina nakon što je objelodanjeno, ostalo Ginammiju 357 neraspodanih primjeraka (350 u knjižari + 7 u njegovoj kući). Nakon njegove smrti preostali primjerci su ipak rasprodani, pa se tako *Tirena* ne nudi na prodaju ni na jednom od 14 Occhijevih prodajnih popisa tiskanih između 1700. i 1804. god.

100 *Vochia in 8° Slava* 9

Na stranici 12 inventara zabilježena je knjiga *Vochia* čija je cijena iznosila 9 lira. Na stranici pak 48 knjiga ima naslov (?) *Vochie* i uz nju stoji da se prodaje za samo 2 lire. Vjerojatno se ipak radi o istoj knjizi. Vjerujemo da se pod tom rječji krije jedno od prezimena dubrovačkog pjesnika Ivana Bunića Vučića. Na naslovnici njegove knjige *Mandaliena pokorniza* piše da je to djelo "Gospodina Giua Vvcichia Bunichia". Prezime "Vvcichia" grafički je istaknuto većim slovoma, pa je bilježnik tu prilično zamršenu slogovnu konstrukciju pretvorio u "Vochia" U prilog ovom tumačenju ide činjenica da je djelo Bunića Vučića tiskano najprije dvaput u Ankoni (1630. i 1638. god.), a potom u Veneciji 1659. u tiskari Bartolomea Ginammija. U Brogiollijevu inventaru nemamo naslov *Mandaliena pokorniza* već samo iskrivljeno ime autora. Brogiolli je od te knjige imao na prodaju 100 primjeraka u knjižari i uz to 136 u svojoj kući. Zanimljivo je da se u kući našla i hrpa od 72 primjerka knjige *Mandalina*. Očigledno je da se radi o istoj Bunićevoj knjizi.

Primjerci koje Brogiolli nije uspio prodati, dospjeli su u knjižaru Bartola Occhija. Već u prvom prodajnom popisu iz 1700. god. tiskanom u knjizi B. Kašića *Xivot Gospodina nascega...* nalazimo naslov *Mandaliena Pokorniza*. Nikakve sumnje ne može biti da se to radi o Ginammijevu izdanju koje je bilježnik naveo u Brogiollijevu inventaru kao "Vochia".

Tu knjigu Occhi dalje ne reklamira, što svakako znači da je u međuvremenu knjiga bila rasprodana. Occhi, znajući da se knjiga na tržištu traži, tiska četvrto izdanje knjige 1705. god. i otada ju reklamira u svojim popisima sve do 1737. god.

²² Prvo izdanje *Tirene* nije bilo dostupno znanstvenicima i ljubiteljima dubrovačke književnosti. Tek je u najnovije vrijeme otkriveno to izdanje u Biblioteca Nazionale Braidense u Milanu. V. o tome Ennio Stipčević, "Otkrivena prva izdanja Držićevih djela u Milanu", *Forum*, 46 (2007), br. 10-12, str. 1056-1063; Slobodan Prosperov Novak, "Napokon pronađen Držićev *editio princeps*", *Jutarnji list*, 2007, 27. listopada, str. 74-75.

300 Figliol Prodigio Slavo 8° 4 ½

To je talijanski prijevod naslova knjige Ivana Gundulića *Suze sina razmetnoga*. Knjigu je u Veneciji tiskao 1622. god. Marco Ginammi. Prije sastavljanja inventara (1678) knjiga je doživjela još tri mletačka izdanja (1623, 1650. i 1670. god.), sva tri kod Francesca Brogiollija.²³ Brogiolli je prodavao, naravno, posljednje svoje izdanje, ali nije dospio rasprodati cijelu nakladu. Ostalo mu je neraspodano 300 primjeraka u knjižari i uz to 18 u njegovoj kući. Preostale primjerke prodavao je kasnije B. Occhi sudeći po popisima hrvatskih knjiga koje je tiskao 1700, 1702. i 1703. god. Čim je rasprodao staru zalihu, Occhi je 1703. tiskao novo izdanje tog Gundulićeva spjeva.

To su naslovi knjiga koje je bilježnik našao u knjižari Francesca Brogiollioja. Rekli smo, da je bilježnik na str. 48r i 48v popisao i knjige koje je našao u njegovoj kući. Tu je popisao 39 naslova od kojih se većina spominje i u popisu na str. 11-12, no nalazimo tu također i neke naslove knjiga koje Brogiolli nije držao u knjižari. To su:

104 Oliva in 8° 4

U Ginammijevu popisu iz 1633. god. spominje se također *Oliva Istoria*. Radi se o vrlo popularnoj pučkoj knjižici *Život od Olive, kćere Julijana cesara* koja se od srednjega vijeka prepisivala, a potom i tiskom širila i na hrvatskom jeziku.²⁴ Tiskana je mnogo puta, pa je stoga nalazimo u svim tiskanim popisima knjiga na hrvatskom jeziku, od Ginammijeva (1633) do Occhijevih (od 1700. sve do 1804. god.).

Na stranici 48v nalazimo

38 Giudita in slavo in 8° 5

Judita Marka Marulića tiskana je u Veneciji više puta, a posljednji put 1627. kod Agostina i Alessandra Bindonija. Koliko znamo, Ginammi nije nikada tiskao to Marulićevo djelo,²⁵ bez obzira na to što ga je uvrstio u svoj popis "ilirskih" knjige iz 1633. god. koje je, navodno tiskao. Ipak, ne možemo prijeći preko te Ginammijeve tvrdnje, pa stoga moramo pretpostaviti: a) da je Ginammi tiskao jedno izdanje *Judite* prije 1633. god., koje se nije sačuvalo, ili b) da je prodavao kao svoje Bindonijevo izdanje.

2 Catechismo slavo 49

"Katekizam" Matije Divkovića tiskan je više puta, pa je nemoguće ustanoviti koje je izdanje Brogiolli prodavao u svojoj knjižari.

²³ Ivan Kukuljević Sakcinski, *Bibliografija hrvatska*, I. Dio, Zagreb: Brzotiskom Dragutina Albrechta, 1860, str. 48; Werner Schmitz, *o.c.*, str. 114-115.

²⁴ Tomo Matić, "Motiv Olive u starijoj hrvatskoj književnosti", *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 21, 1951, str. 143-219; Divna Zečević, "Pučki književni fenomen", u: Maja Bošković-Stulli i Divna Zečević, *Usmena i pučka književnost* (= Povijest hrvatske književnosti, knj. 1), Zagreb: Liber i Mladost, 1978, str. 381, 394, 411, 480, 481, 482, 498, 519 i 608.

²⁵ Najpotpuniji popis izdanja Marulićeve *Judite* dao je Mirko Tomasović, *Judita*, Split: Književni krug, 1988 (= M. Marulić, *Opera omnia*, knj. 1), str. 95-96. Vidi i: Branko Jozić - Bratislav Lučin, *Bibliografija Marka Marulića. I. Dio*, Split: Književni krug Marulianum, 1998, str. 83.

Zakoni tržišta su isto tako utjecali na cijene onih knjiga za koje su knjižari znali da su vrijedne i da će naći dovoljan broj kupaca. Tako se Mikaljin rječnik prodavao po 57 lira, a za knjigu *Il Regno de' Slavi* Mavra Orbina trebalo je dati čak 128 lira, što je bila zaista vrlo visoka cijena. Nešto manje, ali ipak skupa, bila je *Historia di Dalmatia* Ivana Lučića za koju je trebalo platiti 46 lira.

U prosjeku hrvatske knjige koje je bilježnik zatekao u spremištima Brogiollija, a taj prosjek je iznosio od 6 do 10 lira, nisu bile skupe, pa smo upravo zato iznenađeni što su se neke vrlo vrijedne knjige vrsnih hrvatskih autora prodavale neuobičajeno dugo. Moguće objašnjenje za taj fenomen leži, možda, u činjenici što knjižari nisu u dovoljnoj mjeri znali promicati prodaju tih knjiga Hrvatima koji su u velikom broju posjećivali Veneciju, a neki i živjeli u njoj, i koji su svakako morali biti zainteresirani za knjige Marulića, Gundulića, Držića i drugih velikih pisaca. Očigledno je da mnogi Hrvati koji su poslom ili nekim drugim povodom posjećivali Veneciju nisu ni znali da za malo novaca mogu dobiti najprije u Ginammijevoj, a potom u Brogiollijevoj knjižari mnoge knjige slavni hrvatskih pisaca. Tek je Bartolo Occhi, koji je svoju "botteghu" smjestio na samoj Riva dei Schiavoni (Riva od Hrvatov), tamo gdje su svakodnevno uplovljavali i ispoljavali brodovi iz istočne obale Jadrana, pokrenuo prodaju hrvatskih knjiga. Ne samo da je Occhi smjestio svoju knjižaru na najpogodnijem mjestu, već je od 1700. god. počeo tiskati i prodajne popise hrvatskih knjiga u knjigama na hrvatskom jeziku. Rezultati nisu izostali. Mnoge knjige koje su desetljećima ležale u knjižarama Ginammijevih i Brogiollija, uspio je Occhi rasprodati u relativno kratko vrijeme.

Za povijest hrvatske knjige i za sudbinu te knjige u mletačkim knjižarama, treba posebno upozoriti kako su se dugo neke od njih prodavale.

Spomenut ćemo najprije knjigu *Della origine et successi degli Slavi* hvarskog dominikanca Vinka Pribojevića. Ta je knjiga najprije izašla na latinskom jeziku 1532. god., a 1595. tiska Aldo Manuzio mlađi talijanski prijevod te knjige. Ovo izdanje je Brogiolli prodavao sve do svoje smrti, a to znači da se ta knjiga prodavala 83 godine!

Nešto kraće, ali ipak dugo se prodavala knjiga *Il Regno de' Slavi* dubrovačkog benediktinca Mavra Orbinija. Knjiga je izašla 1601. god. u Pesaru. Nimalo nas ne iznenađuje što je dospjela u mletačke knjižare, jer je u to vrijeme Venecija bila jedno od najvažnih europskih knjižarskih središta, gdje su se mogle kupovati knjige tiskane diljem Europe. Orbinijeva knjiga se našla u ostavštini Borgiollija 75 godina nakon što je objelodanjena u Pesaru.

Bolje sreće Orbini nije bio ni sa knjigom *Zrcalo duhovno*. Tiskao ju je Marco Ginammi dvaput, 1614. i 1621. god. Prvo izdanje je moralo biti rasprodano, pa se stoga mora pretpostaviti da su do Brogiollija stigli primjerci drugog izdanja. Do Brogiollijeve smrti ostalo je neraspodano 1404 primjerka, i to nakon 57 godina prodaje. Knjige su, nakon Brogiollijeve smrti, dospjele u knjižaru Bartola Occhija. O tome svjedoče popisi hrvatskih knjiga koje je taj mletački tiskar i knjižar tiskao. Naslov te Orbinijeve knjige nalazimo u popisima iz 1700. god., no očigledno je brzo rasprodao preostale primjerke, jer se naslov te knjige više ne nalazi u prodajnom popisu iz 1702. tiskanom u *Jaruli* J. Barakovića. Zadovoljan brzom prodajom Ginammijeva izdanja tiska Occhi već 1703. novo izdanje, koje se onda reklamira u

Occhijevim popisima od 1703. do 1727. god. Stoga zaključujemo da se Ginammijevo izdanje iz 1621. god. prodavalo ukupno 79 godina.

Iznenaduje podatak da se Zlatarićev prijevod Sofoklove *Elektre*, koji je tiskao Ginammi 1621. god., tako slabo prodavao da je kod Brogiolija ostalo neraspodano još 580 primjeraka. *Elektra* se ne spominje u Occhijevim prodajnim popisima, pa se mora vjerovati da su se preostali primjerci brzo rasprodali nakon Brogiollijeve smrti. Ipak, od tiskanja te knjige 1621. do godine smrti F. Brogiollija prošlo je 57 godina.

Robinja hvarskog vlastelina Hanibala Lucića tiskana je kod Ginammija 1638. god., a 40 godina kasnije Brogiolli je imao 314 neraspodanih primjeraka. *Robinja* je kasnije dospjela u knjižaru B. Occhija, gdje se prodavala sve do 1727. godine, a to znači da se ta knjiga mogla u Veneciji kupovati 94 godine.

40 godina se prodavala i knjiga *Ribanje i ribarsko prigovaranje* Petra Hektorovića, najprije u Ginammijevoj, a potom u Brogiollijevoj knjižari. Brogiolli je ostavio neraspodanih 460 primjeraka, no čini se da je nakon njegove smrti knjiga ubrzo rasprodana, jer se ne pojavljuje u Occhijevim prodajnim popisima.

Knjiga ljubavnih pjesama pod naslovom *Sloghe ljubvene* paškog pjesnika Ivana Mršića tiskana je kod Ginammija 1647. god. U Brogiollijevoj ostavštini izbrojio je bilježnik 208 neraspodanih primjeraka. Ne znamo kada je preostale primjerke preuzeo B. Occhi, ali znamo da ju je nudio na prodaju sve do 1727. god., što znači da se ova Mršićeva knjižica prodavala u Veneciji 80 godina. Druga zbirka pjesnika I. Mršića pod naslovom *Mantignade* tiskana je također 1647. god., a u Brogiollijevoj knjižari je do 1678. god. ostao još 351 neraspodani primjerak. Ta se zbirka nudi na prodaju u Occhijevom popisu iz 1727. god., pa se mora zaključiti da se i ta knjiga prodavala 80 god.

Vrlo dugo su se prodavale knjige *Piesni razlike* i *Piesni gliubavi* Dinka Ranjine. Tiskao ih je M. Ginammi 1632. god., a posljednji put se nude na prodaju 1727. god. u jednom Occhijevu popisu hrvatskih knjiga. To znači da su se te dvije knjige tog vrsnog pjesnika prodavale u Veneciji najmanje 95 godina.

Nije bolje prošla na tržištu ni knjiga *Pisni pokorne Kraglia Davida* Ivana Gundulića. Ginammi ju je tiskao 1630. god. a prodavala se kod Brogiollija do 1678. god., a potom i kod B. Occhija do 1727. god., tj. punih 97 godina.

Knjige Franje Glavinića su se također našle među onima koje su dugo ležale u skladištima knjižara. Njegova knjiga *Četiri poszlidnya ģlovika* tiskana je 1628, a posljednje primjerke te knjige prodavao je Occhi i nakon 1712. god., tj. najmanje 84 godina. Njegova druga knjiga *Svitlost duše vjerne* prodavala se najmanje 95 godina (od 1632. do 1727).

M. Ginammi tiskao je 1628. knjigu *Perivoy od dievstva illi Xivot od dievica* Bartola Kašića. U Brogiollijevu inventaru bilo ih je na prodaju još 237 primjeraka, što znači da se knjiga prodavala najmanje 50 godina.

Jeđupka Mikše Pelegrinovića tiskana je, tako se čini, samo dvaput u Veneciji. Drugo izdanje je tiskao Francesco Bariletto 1616. god. Dugo se prodavala ta knjiga u knjižari Ginammija (spominje se u popisu iz 1633. kao *Cingaresca*), a potom je preostale primjerke preuzeo Brogiolli, koji je 1678. god. imao na prodaju, 62

godine nakon što je tiskano drugo izdanje, 644 primjerka. *Jeđupka* se ne nalazi u prodajnim popisima B. Occhija, pa se može naslutiti da je knjiga rasprodana nakon Brogiollijeve smrti.

Spomenut ćemo još jednu knjigu koja je predugo čekala kupce. Radi se o knjizi *Nauk za piisati dobro* R. Zamanje. Tiskao ju je M. Ginammi 1639. god., pa se najprije prodavala u Ginammijevoj knjižari, a potom i u Brogiollijevoj, no ni ovaj tiskar-knjižar nije ju uspio rasprodati, pa je preostale primjerke preuzeo B. Occhi. Nalazimo je u prodajnim popisima B. Occhija sve do 1727. god., što znači da se prodavala ukupno 88 godina.

Nisu sve hrvatske knjige tako dugo ležale neraspodne u skladištima mletačkih knjižara. Knjige Matije Divkovića na primjer doživjele su velik broj izdanja, jer su ih hrvatski svećenici kupovali u Veneciji i raznosili po Dalmaciji, Bosni i Hercegovini. Nisu dugo ostale kod knjižara-tiskara ni one skromne, jeftine pučke nabožne knjižice, koje su brzo nalazile put u narod, ali i u crkvene ustanove (samostane, crkve). Ukoliko su te knjižice doživljavale više izdanja, ponavljaju se naslovi na njihovim naslovnim stranicama, često ni ne navodeći o kojem je izdanju riječ, tako da je danas teško u svim slučajevima ustanoviti u koliko je izdanja neka knjižica tiskana.

Podaci o dugotrajnosti prodaje nekih hrvatskih knjiga tjeraju na oprez, posebno ako se radi o knjigama koje su se, nakon nekoliko desetljeća, našle u knjižari Brogiollija u velikom broju primjeraka. Spomenuti slučaj Orbinijeve knjige *Zarčalo duhovno*, koja se prodavala od 1621. do 1678. god., dakle punih 57 godina, i od koje u Brogiollijevu posjedu našlo 1404 primjerka, nameće pitanje da li je postojalo još koje izdanje za koje mi ne znamo. Ne možemo, naime, u takvim slučajevima, isključiti mogućnost da su te knjige ipak doživjele još jedno, a možda i više izdanja, koja su nama nepoznata. Treba se, naime, prisjetiti, da su se mnoge knjige poznatih književnika, posebno one pučkog nabožnog sadržaja, sačuvale sve do danas samo u jednom jedinom primjerku, i to u nesređenoj knjižnici nekog malog, zabačenog samostana. Moguće je, pa i vjerojatno, da će u bližoj budućnosti, kada svi stari fondovi samostanskih i drugih knjižnica budu dostupni preko interneta, otkriti mnoge knjige za koje danas ne znamo da su ikada bile tiskane, ili za koje znamo da su tiskane, ali ih nitko od suvremenih stručnjaka nije imao nikada u ruci.

Pitanje koje se samo posebi nameće glasi: što se kasnije dogodilo sa neraspodanim hrvatskim knjigama koje je bilježnik zatekao u vlasništvu F. Brogiollija. Ne znamo ni kako, niti kada su neke od tih knjiga početkom 18. st. dospjele u knjižaru Bartola Occhija, no jesu li sve knjige koje se spominju u inventaru zaista došle u ruke Occhija, to ne znamo. Znamo samo to da je neke knjige Occhi preuzeo već 1700. god. (ili nešto prije toga), jer ih nalazimo spomenute već u prvom Occhijevoj prodajnom popisu, no čini se da je većina naslova stigla u njegovu knjižaru tek oko 1705-1706. god., kada ih reklamira u svojim prodajnim popisima.

Spomenimo na kraju da najveći dio knjiga koje su tiskali Ginammi i Brogiolli pripadaju skupini pučke nabožne literature. Čini se da mletački tiskari nisu mnogo riskirali kada su se upuštali u tiskanje tih knjiga, jer najveći dio naklade lako je i brzo našao put do onih koji su ih naručivali i većim dijelom i financirali njihovu proizvodnju. Trebamo se sjetiti da su potrebe za takvim knjigama bile velike, jer

je 17-18. stoljeće bilo vrijeme crkvene obnove, drugim riječima vrijeme kada je Crkva vodila ogorčenu borbu protiv utjecaja reformacije. Upravo je reformacija afirmirala narodne jezike kao jezike liturgije, pa je i Crkva morala tiskati knjige na narodnom jeziku, jer je to bio jedini način da narod razumije u čemu je razlika između katolika i protestanata. Crkva zato tiska u to vrijeme velik broj knjiga na narodnom jeziku, i to knjiga koje su bile važne za crkvenu promidžbu na svim poljima u tim teškim vremenima. Crkva, naime, nije dugo mogla zatvarati oči pred očiglednom činjenicom da narod ne razumije latinski jezik i da se jaz između polupismenog naroda i Crkve mogao premostiti na najučinkovitiji način tako da se tiskaju molitvenici, hagiografska djela i druga djela pučke pobožnosti na narodu razumljivom jeziku. Mnogi privatni nakladnici u nizu talijanskih gradova, posebice pak u Veneciji, tiskaju velike količine vjerskih knjiga namijenjenih puku. U proizvodnju takvih, ali i drugih knjiga na hrvatskom jeziku, upuštaju se brojni mletački tiskari-nakladnici. Osim Ginammija i Brogiollija posebno su aktivni Nicolò Pezzana, Domenico Lovisa, Bartolo i Simon Occhi i mnogi drugi. Protureformatorska crkvena obnova bila je na poseban način potaknuta i usmjeravana od Kongregacije za širenje vjere (*Congregatio de Propaganda Fide*) u Rimu u kojoj se okupila skupina učenih hrvatskih svećenika (B. Kašić, R. Levaković i dr.) koji pišu na hrvatskom ili prevode brojne vjerske knjige na hrvatski. Mletački tiskari su se brzo uključili u taj lukrativni posao, a među njima se posebno istaknuo Marco Ginammi, koji je bolje od drugih shvatio što je u tim vremenima potrebno i probitačno tiskati.

Možemo se nadati da će se s vremenom otkriti i inventari drugih mletačkih, ali i drugih tiskara diljem Italije, i da će oni omogućiti ne samo rekonstrukciju cjelokupne tiskarsko-nakladničke proizvodnje hrvatske knjige, već i istraživanja o sudbini knjige u društvu - od pitanja financiranja proizvodnje, do njihove cijene, te načinima i putovima raspačavanja i drugih činjenica koje su važne za život hrvatske knjige. Od osobite je pak važnosti Brogiollijev inventar, kao i slični koji će kad-tad biti otkriveni i analizirani, za dublje upoznavanje uloge Venecije u proizvodnji i raspačavanju hrvatske knjige.

LIBRI CROATI NELL'INVENTARIO NEL TIPOGRAFO E LIBRAIO VENEZIANO F. BROGIOLLI DELL'ANNO 1678

RIASSUNTO

Dopo la morte del tipografo e libraio veneziano Francesco Brogiolli nel 1678 il notaio compilò l'inventario di tutti i suoi beni, compresi anche tutti i libri che si trovavano nella libreria e anche quelli in casa del Brogiolli. Per la storia del libro croato importanti sono i dati che si riferiscono ai libri degli autori croati scritti in lingua croata, latina e italiana. Alcuni di questi libri sono stati stampati da Brogiolli stesso, ma la maggior parte provengono dalla produzione tipografica ed editoriale della famiglia veneziana Ginammi. Nell'inventario sono registrati i titoli dei libri venduti dal Brogiolli, accanto ai quali troviamo anche i prezzi di vendita per ogni titolo. L'inventario è molto importante per lo studio del destino del libro croato nel mercato libraio veneziano, ma anche per l'identificazione di certi libri che oggi non risultano presenti in nessuna biblioteca.

PAROLE CHIAVE: *Francesco Brogiolli, Ginammi, Venezia, commercio librario*

		78
8 Orbitarij pa iz	14	112
17 Quæstio oratione selecto pa iz	26	248
10 Orator & Quæstio	24	240
6 Relatio Director Professorum	9	54
5 Quæstio Medicina Præparata	12	85
3 Quæstio Materia Medica iz	14	87
5 Quæstio de Compositione Medicamentorum	106	525
27 Quæstio Juris iz	14	378
12 Quæstio Decisiones iz	16	32
30 Salutaris pa iz	14	420
32 Sacra Sacrorum pa iz	7	128
5 Vultu Gnati Hospitio pa iz	13	39
2 Sancta (vultu de impedimento	20	40
7 Sancta (vultu de impedimento	835	5846
7 Sacrum Enciclopedia	12	119
16 Sicut Luceo pa iz	102	1632
170 Quæstio de Statu Sicut pa iz	8	1360
117 Gobiana pa iz	66	241
39 Doctrina pa iz Sicut	16	599
226 Doctrina Sicut pa iz	3	828
100 Sancta (vultu) pa iz	16	1600
104 Sancta pa iz	7	416
12 Sancta de Sancti Sicut pa iz	44	828
18 Sancta in Sicut	7	162
26 Specula spiritualis Sicut pa iz	32	832
82 Specula de Sicut pa iz	35	1335
21 Sancta Sicut pa iz	25	526
20 Sancta Sicut pa iz	115	230
24 Sancta Sicut pa iz	21	548
		f 12779

70	Medicina S. Luca Jan.	8	520
14	Quarantone Lomaxi B.P. S. Luca		350
123	Specchio general S. Luca Jan.	21	483
100	Dieta Felice S. Luca Jan.	6	600
31	Magazine S. Luca Jan.	2 1/2	2025
60	Annunazione S. Luca Jan.	2	120
136	Voche S. Luca Jan.	2	222
18	Figlio Rodrigo S. Luca Jan.	4	22
130	Filomena S. Luca Jan.	2	260
48	Sanonette S. Luca Jan.	2	336
98	Dapion & N. S. Luca Jan.	5	490
7	Sirona S. Luca Jan.	2	49
88	Stanze Amore S. Luca Jan.	16	484
37	Vite delle Sante S. Luca Jan.	14 1/2	535 1/2
38	Giudice S. Luca Jan.	5	190
117	Romano della Madonna S.	6 1/2	2760 1/2
156	Leve solny S. Luca Jan.	2	312
47	Fiordi Venti Limico 16	8	328
95	Scarnababa S. Luca Jan.	2	285
60	Quatre Jan S. Luca Jan.	4	240
135	Mallea Jan S. Luca Jan.	2	270
20	Quattro Semplici S. Luca Jan.	12 1/2	250
144	Indirizzo Jan S. Luca Jan.	2	284
24	Stylax Jan S. Luca Jan.	2 1/2	60
13	Quattro Semplici S. Luca Jan.		925
2	Sanctissimo S. Luca Jan.	49	98
3	Quattro Semplici S. Luca Jan.	15 1/2	1083
5	Sanctissimo S. Luca Jan.	20	360
3	Sanctissimo S. Luca Jan.	55	155
3	Sanctissimo S. Luca Jan.	53	153
			710082 1/2

2 Introductione alla vita devota	17	37
1 Exercitio S. I. Francisci S. Iulij	26	26
1 Standardo della Croce	19	19
1 Trattamenti di S. Francisko S. Iulij	16	16
2 Vocabulario Toscolino	16	32
1 Venetia Ecciterna	106	106
1 Viaggio Orientale	26	26
5 Cheta &	21	105
1 Dilecto spirituali &	26	26
4 Inpraenich &	14	70
1 Specchio spirituali &	21	21
1 Leggendario della Vergine & S. Iulio	14	14
2 Specchio spirituali Livio &	22	64
4 Discorsi di S. Antonio S. Iulio &	26	64
6 Fiori di Virtù S. Iulio	26	26
2 Specchio spirituali In ia	32	7
1 Dictionario Morico &	26	56
2 Vita di S. Iulio In S. Iulio &	36	72
1 Quattro Novissimi &	12	12
2 Annotazioni Romane &	22	52
1 officina Historica &	60	60
1 Discorsi S. Iulio &	130	130
1 Avvertimenti morali &	46	46
1 Op. Macchiaveli &	122	122
2 Miracoli S. Iulio &	140	280
1 Omoplas Romane &	142	142
1 Vocabulario Toscolino &	122	122
1 Vita di S. Iulio &	24	24
		1602

		11	
42	13. <i>Viola del Gallesano</i> In 4.	62	620-
	8 <i>Comitia Scipiana</i> In 5.	136	1088-
	37. <i>Medamortosi</i> In 8.	302	1047
	30 <i>Oratione del Gallesano</i> In 4.	48	1990-
	4 <i>Bellon de Junda</i> In 8.	279	1116-
	4 <i>Cingia</i> In 8.	107	428
342	450 <i>Drammatica</i> In 16.	18	650-
343	50 <i>Rapudi</i> In 8.	48	2925-
	30. <i>Mediation</i> In 4.	140	9000
344	60 <i>Mediation</i> In 4.	140	8900
347	50 <i>Ricordi</i> In 8.	161	8050
348	40 <i>Ricordi</i> In 8.	161	6990-
350	30 <i>Viola de Junda</i> In 4.	119	7500-
	12 <i>Viola de Junda</i> In 4.	71	1918
351	8 <i>Ridolfini</i> In 4.	214	1012-
	140 <i>Alcechimo</i> In 8.	35	4900-
352	500 <i>Comina</i> In 10.	14	7000-
346	100 <i>Comina</i> In 10.	14	1400-
	1100 <i>Comina</i> In 10.	3	3300-
	680 <i>Comina</i> In 8.	7	2720-
340	130 <i>Comina</i> In 4.	73	9990-
	<i>Comina</i> In 4.		
511	62 <i>Comina</i> In 8.	57	3597-
	590 <i>Comina</i> In 16.	22	1450-
512	400 <i>Comina</i> In 16.	152	6000-
	250 <i>Comina</i> In 8.		2250-
513	100 <i>Comina</i> In 4.	44	7090-
514	40 <i>Comina</i> In 4.	74	3960-
	100 <i>Comina</i> In 8.	3	2700
			215540

576	150	Coecilio Kirisiano	8 ^o	21	3150
	300	Coecilio Kirisiano	In 12 ^o	3 $\frac{1}{2}$	1050
	200	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	6 $\frac{1}{2}$	1300
	870	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	2	1970
577	58	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	8	577
	570	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	5 $\frac{1}{2}$	2970
	120	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	2 $\frac{1}{2}$	900
	100	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	7	1000
578	400	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	7	2800
	500	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	3	1500
	150	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	3	1350
	120	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	2	240
579	412	Coecilio Kirisiano	In 10 ^o	1 $\frac{1}{2}$	1368
	160	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	6 $\frac{1}{2}$	1290
	800	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	5	4000
580	300	Coecilio Kirisiano	In 16 ^o	8	4800
	920	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	7 $\frac{1}{2}$	2900
	36	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	10 $\frac{1}{2}$	378
	46	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	20	920
581	150	Coecilio Kirisiano	In 9 ^o	12 $\frac{1}{2}$	1875
	6	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	39	297
	200	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	5 $\frac{1}{2}$	1110
	200	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	14 $\frac{1}{2}$	2900
582	400	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	2 $\frac{1}{2}$	1000
	150	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	5 $\frac{1}{2}$	825
	74	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	4	296
	500	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	2	1000
	225	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	2	450
583	340	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	7	2380
	350	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	7	2450
	100	Coecilio Kirisiano	In 8 ^o	9	900
					50390

72	Madalena slava jna ^o	8	528
14	questioni Luvane BV slava		350
23	Speculo spiritual slava jna ^o	21	483
100	Disce Felice slava jna ^o	6	600
31	Magnificat slava jna ^o	2 1/2	2206
60	Contraactione slava jna ^o	2	120
136	Voclie slava jna ^o	2	222
18	tylot Prologo jna ^o	4	22
130	Filomena jna ^o		260
48	Paragonete slava jna ^o	2	536
98	Dapion & N. i slava ^o	5	490
7	Sivona Comedia slava ^o	2	79
88	Stenze Amoree jna ^o	26	484
37	Vice delle sante jna ^o	14 1/2	5366
38	Guida jna ^o	5	190
112	Primo della Madonna ^o	6 1/2	2616
156	Seni solny slava ^o	2	312
47	Fior di Venti jna ^o	8	326
95	Scarbaba slava ^o	2	245
60	Qiteine jna ^o	4	240
135	Matea jna ^o	2	270
20	Quatro d'empny slava jna ^o	12 1/2	250
144	Primerole jna ^o	2	244
24	Regles jna ^o	26	60
13	Quatro jna ^o		325
2	Sanctissimo slava jna ^o	19	98
3	Sudagady pri spiana vely y koch	161	1083
2	Sanctissimo Repetato jna ^o	26	260
3	Sanctissimo Repetato jna ^o	55	155
3	Aradi de Purzas v ^o	53	153
			7100826

20	Medicina S. leae jna ^o	8	528
14	Quarone Linnæi B.P. leae		350
23	Species spiritual leae jna ^o	21	483
100	Resae f. chole leae jna ^o	6	600
31	Recepti nade leae jna ^o	26	2226
60	Receptatione leae jna ^o	2	120
136	Voclie S. leae jna ^o	2	222
18	tychol. Prodygo jna ^o	4	22
130	Stomach jna ^o	2	260
48	fangone leae jna ^o	2	336
98	Papion & R. 1 leae s ^o	2	490
7	terona f. medea leae s ^o	2	49
88	tenge Amarae jna ^o	26	484
37	Vicy delle. sanie jna ^o	126	5366
38	Quarta jna ^o	2	190
117	Quarone delle. Amarae s ^o	66	2266
156	Sene solaj leae s ^o	2	152
47	Fior di Venti. limico eb.	8	328
95	Scarababa leae s ^o	2	285
60	Quarone jna ^o leae	2	240
135	Mateal jna ^o leae	2	270
20	Quarone dampny leae jna ^o	126	250
144	Quarone jna ^o leae	2	244
24	Quarone jna ^o leae s ^o	26	60
13	Quarone jna ^o leae	2	325
12	Quarone leae jna ^o	49	98
3	Quarone jna ^o leae	161	1083
5	Quarone jna ^o leae	26	360
3	Quarone jna ^o leae	55	155
3	Quarone jna ^o leae	55	153

f. 00826

516	150 Specchio spirituale 8. ^o	21	3150
	300 Specchio di Inception In 12. 8. ^o	3½	1050
	200 Corona d'aura In 8. ^o 8. ^o	6½	1300
	870 Simona 8. ^o 8. ^o	2	1770
517	53 Fiori di Virtù Spirituale In 8. ^o	8	544
	540 - l'ange d'oro 8. ^o 8. ^o	5½	2970
	100 Epheca In 8. ^o 8. ^o	2½	900
	100 Risurre In 8. ^o 8. ^o	4	1600
518	400 Pini - Lavie 8. ^o 8. ^o	7	2800
	500 Pini - Fiori di B. V. Caprine 8. ^o 8. ^o	3	1500
	450 Immaculation B. V. 8. ^o 8. ^o	3	1350
	120 esse salmi In 8. ^o 8. ^o	2	420
519	412 Dotine 8. ^o 10. ^o	1½	1368
	160 Rosario della B. V. 8. ^o 8. ^o	6½	1070
	800 Passion di No. sig. In 8. ^o 8. ^o	5	1000
520	200 Diction di S. Antonio In 16. 8. ^o	8	4800
	920 Mantignade In 8. ^o 8. ^o	7½	2900
	36 Pusuerne In 8. ^o 8. ^o	10½	378
	26 Kira In 8. ^o 8. ^o	20	1700
521	150 Quadro nou. In 4. ^o 8. ^o	12½	1875
	6 - Caschiismo Spirituale 4. ^o	49	294
	200 Domine e bucciane In 8. ^o	5½	1110
	200 Via delle Sante In 8. ^o 8. ^o	14½	2900
522	400 Romo d'empio In 8. ^o 8. ^o	2½	1000
	150 Cinque piaghe In 8. ^o 8. ^o	5½	825
	74 Ortografia In 8. ^o 8. ^o	4	296
	500 Singaresca In 8. ^o 8. ^o	2	1000
	225 Malba Coelipa In 8. ^o 8. ^o	7	450
	340 Canzone In 8. ^o 8. ^o	7	2750
523	350 Pirona Comedia In 8. ^o 8. ^o	9	300
	100 Vochia In 8. ^o 8. ^o		52330